

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 179

מסכת סנהדרין מ"ו-נ"ב

בס"ד, כ"א חשוון תשס"ג

השבוע בגליון

- מדוע הגיה המהר"ל את תפילת "מכניסי רחמים"?
- תפילות בהן משולבות פניות אל המלאכים
- מדוע ה"חתם סופר" זצ"ל האריך בנפילת אפיים?
- מקרים בהם עד אחד נאמן
- "כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד"
- קברני חב"ד קדישא ששכחו להלביש תכריכים לשני מתנים
- קבר של קטן ניתן לפתוח, של גדול - אסור
- האם יש חובה להכניע לגחמותיו של רוצח במקום להורגו
- "הרצחת וגם ירשת" - בן שרצח את אביו, האם יורשו?

דבר העורך

חתונת השנה

האולם המה ועלה על גדותיו. מאות מוזמנים גדשו את מקומות הישיבה ואת רחבת הריקודים, והשמחה גאתה, התרוממה ונשפכה בעליזות מן האולם המפואר אל סביבותיו.

אחד המוזמנים נכנס אל האולם, הביט ימינה, סובב את ראשו לשמאל, ולפתע קלט, כי דבר מה מוזר מתרחש לנגד עיניו. רק לפני שבוע שולשה ההזמנה לתיבת הדואר שבביתו, תוך הדגשה על המעטפה, כי **חובה** עליו להשתתף בחתונה זו. מפתת היכרותו עם שולחי ההזמנה, והכבוד הרב שרחש כלפיהם, הוא הואיל לכתת את רגליו אל האולם. ברם, מי הם המלצרים האלה? פניהם היו מוכרות לו מאד, אלא שהוא לא האמין למראה עיניו.

ארבעה חודשים קודם לכן, נקלעה בת ישראל צנועה בגיל השידוכים אל ביתה של משפחת טורק בבני ברק. "מרב צניעותה לא הצליחו לבדור את המעיק עליה", שח בן המשפחה. "אולם, לא אשה מלאת רוח ורחמים כרבנית טורק ע"ה תכנע במהרה, ואכן, כעבור זמן מסוים פלטה הנערה, כי זה תקופה ארוכה שהיא באה בקשרי שידוכים עם בחור ישיבה בן טובים, אלא שמועד החתונה לא נקבע מעולם, מאחר ששניהם לא ידעו מניין יימצאו את מקורות המימון המינימליים הדרושים לקיום טקס הנישואין ולהוצאות הנלוות לחייו של זוג צעיר בישראל. "ככל שחולף הזמן" לחשה הנערה בעצבות, "גוברים חששותי כי השידוך עלול להתבטל".

במרץ נעורים החלה הרבנית טורק ע"ה לגייס רבנים, עסקנים ובני משפחה, כדי לבנות חורבה אחת מחורבות ירושלים. זמן הר' הטובה עליה, עלה בידה לארגן תוך קצר פינת חמד נאה למגורי בני הזוג, אולם לעריכת החתונה, זמנים ומתנדבים לעריכת "שבע ברכות" בכל יום משבעת ימי המשתה.

מועד החתונה הלך והתקרב. לפתע, שבועיים לפני היום הגדול והחגיגי, הרגישה הרבנית טורק ע"ה, כי פני הנערה אינן כתמול שלשום. איש לא ידע מה מעיק על לבה, אך הרבנית, אשר חשה את הזולת בכל נימי נפשה העלתה בפני הנערה את האפשרות, שמא חפצה היא להתחתן באולם המכובד ביותר, אולי נשא

המשך בעמוד הבא

דף מד/ב שיהו הכל מאמצין את כחו

מדוע הגיה המהר"ל את תפילת "מכניסי רחמים"

בסוגייתנו אומר רבי יוחנן, "לעולם יבקש אדם רחמים שיהו הכל מאמצין את כחו, ואל יהו לו צרים מלמעלה". ומפרש רש"י (ד"ה "לעולם"), "ישיייעוהו מלאכי השרת לבקש רחמים, ואל יהו לו מסיטנים מלמעלה". המהר"י מברונא (שו"ת סי' רע"ה) מבאר, כי אין זו תפילה למלאכים, חלילה, אלא זו תפילה דרך ענווה ושפלות, כדרך אדם אשר מחמת שפלותו בוש הוא להתקרב אל המלך (ועיי' ב"שדי חמד" הלי ר"ה סי' א' אות ב'). דבריו אלו של רבי יוחנן מוזכרים רבות בספרים העוסקים בנושא הבא.

תפילות בהן משולבות פניות אל המלאכים: בתפילות השנה ובפרט בימים הנוראים משולבים פיוטים ותחינות שחוברו במהלך שנות גלותנו וברצונו. אמירת אחדים מהם שנויה במחלוקת בין הפוסקים, ואחת מהן, ואחת מהן, היא "מלאכי רחמים משרתי עליון, חלו נא פני א-ל במיטב הגיון, אולי יחוס עם עני ואביון אולי ירחם". בתחינה זו, כמו גם בפיוט "מכניסי רחמים, הכניסו דמעותנו", אנו פונים גם אל המלאכים שיעזרונו, והיו שראו בכך טעם לפגם.

המהר"ל ("נתיבות עולם" ח"א נתיב העבודה פי' י"ב) היה נחרץ ביותר בנושא זה, ומאן לומר את הפיוט "מכניסי רחמים", כפי שמסביר ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת או"ח סי' קס"ו) "שאין לנו עם מלאכים כלום, כי אם ה' אלקינו שומע קול תפלה". את כוונת דברי רבי יוחנן בסוגייתנו מבאר המהר"ל ש"כאשר האדם מתפלל שיתן לו השם יתברך עושר, אפשר שיהיו לו מקטרגים למעלה שאין [הוא] ראוי לעושר. אבל כאשר מתפלל שלא יהיה לו מקטרגים, שוב על הדבר שהוא מבקש אין מקטרגים". לפיכך, כותב המהר"ל, יש להגיה תפילה זו, ובמקום לומר "מכניסי רחמים הכניסו תפילותינו" בלשון רחמים, יש לומר "יכניסו תפילותינו" בלשון ציווי, שהמתפלל מצווה עליהם להכניס את תפילתו.

מדוע ה"חתם סופר" זצ"ל האריך בנפילת אפיים? ה"חתם סופר" זצ"ל (שם) מציין, כי בעקבות דברי מהר"ל אלו, דרכו להאריך בנפילת אפיים עד ששליח הציבור מגיע לתפילת "שומר ישראל" ועל ידי כך הוא נמנע מאמירת תפילת "מכניסי רחמים".

תפילת הציבור אינה זקוקה לסיוע: הרש"ש בסוגייתנו מצטט את דברי רבי יוחנן הנזכרים וכותב: "ומזה יש ללמד זכות על פזמון דמלאכי רחמים וכו' חלו נא פני א-ל וכו' ונוסח מכניסי רחמים הכניסו כו' וכיוצא באלו אשר רבים גמגמו עליהם". אלא, שהוא מוסיף הערה חשובה, על פי דברי הגמרא (סוטה לגא, ועיי' "בית יוסף" או"ח סי' ק"א), לפיה, תפילות אלו ראויות להאמר על ידי היחיד בלבד, אך הציבור שאינו זקוק לסיוע מאת המלאכים, שהרי "הן א-ל כביר לא ימאס בתפילת רבים", אין ראוי שיאמר תפילות אלו.

נחתום בדבריו של רבי יהודה אסאד זצ"ל, שנחשב לפוסק הדור בהונגריה לאחר פטירת ה"חתם סופר" זצ"ל, שכתב בעוסקו בנושא זה, כי סליחות ותחינות אלו מקורן מ"ראשונים כמלאכים טהורי לב... מפורש כן יוצא מהש"ס בסנהדרין.

המשך בעמוד הבא

לעילוי נשמת

מרת

פאני שפילברגר ע"ה
(לבית שפרר)

ב"ר נפתלי דב ז"ל
נלב"ע ז' חשוון תשמ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת

טובה בורנשטיין ע"ה
ב"ר משה אליעזר ז"ל
נלב"ע כ' חשוון תשנ"ב
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י חתנה ובתה

הר"ר יעקב בר זוגו, מרת רינה שיחיו-סביון

לעילוי נשמת

מרת

דבורה קאופמן ע"ה
ב"ר יששכר אליהו ז"ל נלב"ע כ"ט חשוון תש"ן
מרת **עליזה פלס** ע"ה
ב"ר שמחה (סאלל) ז"ל נלב"ע כ"ו חשוון תשל"ג
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחו ע"י ידידיו

עו"ד הר"ר ערן פלס ומשפ' שיחיו-בני ברק

המשך מעמוד קודם
לבה אותה לחנוג את יום נישואיה במקום יוקרתי.

הנערה לא השיבה, אך הרבנית לא היתה זקוקה לתשובה, היא הבינה.
כאמור, היה זה שבועיים לפני מועד החתונה! בנה של הרבנית טורק ע"ה מספר בהתרגשות כי הוא תאר לעצמו אלו מאמרי חז"ל ודברים המשמחים את הלב עתידה אמו הרבנית להעביר על לבה הדואב של הכלה, עד שתתרחק ויקרנו פניה.

אולם, להפתעתו הרבה, הרבנית החלה בהכנות קדחתניות ליציאה מן הבית, תוך שהודיעה, כי היא אצה רצה לאולם פלוני בבני ברק, מן המכובדים שבאולמות.

"ניסיתי להסביר לה", נזכר הבן, "כי בעונה זו של חודשי הקיץ כל האולמות הוזמנו זה מכבר, ואין כל סיכוי למצוא אולם פנוי. ובכלל, מניין יילקח הסכום העצום למימון החתונה במקום כה מפואר, ומי אמר שיש להיענות לכל בקשה של הכלה, אפשר להסביר לה... אבל אמי כבר היתה מחוץ לדלת.

כעבור שעה קלה צלצל הטלפון בביתנו, ממשיך הבן לספר. "הרמתי את השפופרת, ומצדו השני של קו הטלפון שמעתי את אמי שחה בפשטות מדהימה, כי שעה לפני כניסתה לאולם השמחות היוקרתי, קיבל בעל אותו אולם הודעה מפתיעה על ביטול חתונה מסוימת שהיתה אמורה להערך ביום חתונתה של הכלה "שלנו"! הוא הסכים להעמיד את האולם בחינם לרשות הזוג הצעיר, האיצה בי, "ועכשיו צריך לארגן סעודה כדת וכדין".

היתה חתונה באולם מפואר, היה אוכל מגוון וטעים שבושל על ידי... מטבח הישיבה שבה למד החתן, והמלצרים היו... בני משפחתה של הרבנית טורק ע"ה.

האורח שהוזמן לחתונה על ידי משפחת טורק, עדיין עמד המום בפתח האולם, בעוד הריקודים נמשכים.

לימים סיפר אותו אורח, כי מלבד שהתפעם ממידת החסד המופלאה של צדקת זו, "הבנתי והפנמתי, כי כח הרצון, הוא הקובע. אם אדם נוטל על עצמו משימה רוחנית ברצינות, ומטיל את עצמו לתוכה בכל מרצו, חזקה, שיסייעוהו מן השמים. כוחות עלומים ימסכו בגופו, ומרץ נעורים יזרז את מהלכו. הוא יצליח".

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
.....
ברכת התורה העורך

פנינים

דף מוא/א שני בתי קברות היו מתוקנן לבית דין

קבורת רשעים

אחד מחסידיו של ה"דברי חיים" מצאנו זצ"ל השיג גבול של יהודי אחר, וחזר את בית המרוח שהיה בחזקתו עד אז. בעל ה"דברי חיים" נזף בו על קיפוח פרנסתו ומחייבתו של אותו יהודי, אך הלה ענה - "היהודי ההוא, רשע הוא ומצווה לקבורו!"

השיב לו ה"דברי חיים":
- **"ומנין לך** שיש מצוה לקבור יהודי רשע? הן בני ישראל במצרים עסקו בקבורת רשעי ישראל שמתו בשלושת ימי האפליה של מכת חושך, ואף על פי כן, כשהוצרכו לצאת ממצרים נתן להם הקב"ה דם פסח ודם מילה כדי שתהיה בידם מצוה שבזכותה יגאלו. הרי לך, שאין זו מצווה גדולה לקבור רשע... (סיפורי חסידים על התורה פרשת בא).

דף מט/א מה מדבר מופקר לכל אף ביתו של יואב מופקר לכל

כשהעניים השתלטו על הבית...
סיפר הגרי"ז מבריסק זצ"ל על אביו הגרי"ח זצ"ל:

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

א"ר יוחנן לעולם יבקש אדם רחמים שיהו הכל מאמצין את כחו...". בדבריו הוא מציין, כי רבותינו גדולי הדורות נהגו לומר סליחות אלו, ואף אלו שנמנעו, לא הורו זאת כהנהגה לכלל הציבור, אלא לעצמם נהגו כן (שו"ת "יחודה יעלה" ח"א או"ח סי' כ"א).

דף מד/ב כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד

"כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד"

נידון ענף ורחב זרועות, בעל השלכות הלכתיות רבות להפליא, קיים בספרי רבותינו הראשונים והאחרונים אודות הכלל המפורסם המובא בסוגייתנו לגבי דיני עדות "כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד". במאמר שלפנינו ניטול סברה אחת של הר"ן בהקשר לכלל זה, ונבחן אותה בעזרת ה"חזון איש" זצ"ל.

מקרים בהם עד אחד נאמן: כידוע לכל (דברים יט/טו), "לא יקום עד אחד באיש", ולפיכך, הן בדיני ממונות, הן בדיני נפשות והן בדיני אישות רשאי בית הדין לקבל עדות מפי שני עדים לפחות, ואילו עדותו של עד אחד אינה נשמעת כלל. אלא, שיש נושאים הלכתיים, אשר לגביהם ניתן להסתפק בדבריו של **אדם אחד**, אף אם הם נאמרים מחוץ לבית הדין, וכגון, "**עד אחד נאמן באיסורין**", גם שלא בפני בית דין, **מסל"ת**, היינו: בדברים מסויימים מאמינים לגוי המסית דברים לפי תומו, **"יכיר"**, היינו: נאמנות האב לקבוע מי הוא בנו, וכמו כן "**עדות אשה**", היינו: אשה נאמנת לספר בבית דין כי שמעה מפי עד אחד שבעלה מת, ועל ידי כך היא מותרת להנשא [אף שאין דבר שבערוה פחות משניים עיי' יבמות כה/א].

עד אחד שביקש לחזור בו מעדותו: הר"ן מספר אודות אשה אחת שהתאלמנה מבעלה, שלא הותיר אחריו ילדים. ידוע ידעה האלמנה כי לבעלה היה אח, אלא שלא ידעה אם אח זה חי והיא זקוקה לחליצה ממנו, או שהוא מת וממילא היא מותרת להנשא. והנה, ראובן סיפר לה כי ידוע לו שאחי בעלה חי, וממילא היא **אסורה להנשא** עד שתקבל חליצה ממנו. אלא, שלאחר זמן מה הופיע ראובן בפני בית דין, סתר את דבריו הקודמים והעיד כי אותו אח **מת** זה עידן ועידנים. בעקבות הסתירה בין דבריו התלבט בית הדין אם להאמין לעדותו הראשונה או לעדותו האחרונה. ספק זה מעלה הר"ן (שו"ת סי' מ"ז), והוא אף מרחיב בצדדיו, כלהלן.

כאמור לעיל, בסוגייתנו מבואר אחד מן הכללים היסודיים בדיני עדות - "כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד". היינו, אדם שהעיד בפני בית דין וחקירתו הסתיימה ועדותו התקבלה, אינו נאמן לחזור בו מדבריו. כלל זה מסכם הרמב"ם (הל' עדות פ"ג הל' ה') באופן ברור: "כללו של דבר, כל דברים שיאמר העד אחר שנחקרה עדותו... אין שומעין לו".

אלא, שיש להסתפק, אם כלל זה תקף גם לגבי אדם שהעיד את עדותו שלא בפני בית דין [במקרים שבהם הדבר מועיל כפי שבואר לעיל]. שכן, מצד אחד, מאחר שעדות זו כשרה היא גם אם נאמרה שלא בפני בית דין, יש להחשיבה כעדות לכל דבר ועניין, וממילא אין העד יכול לחזור בו מדבריו. מאידך, יתכן, שאדם אינו מדקדק היטב בדבריו מחוץ לבית הדין, ולפיכך, יש לקבל את בקשתו לחזור בו מדבריו. כלומר, מאחר שעדותו נאמרה מחוץ לכותלי בית הדין, לא חדרה להכרתו העובדה, כי דבריו נאמרים בתור עדות, אלא בתור סיפור דברים בעלמא. מעתה, כאשר הוא מבקש לחזור בו מדבריו, הרי הוא כאומר, דברים שאמרתי אין להתייחס אליהם משום **שלא התכוונתי להעיד**. לבסוף, הכריע הר"ן שאדם רשאי לחזור בו מעדות שנאמרה מחוץ לבית הדין, וכך נפסק להלכה (י"שולחן ערוך" אה"ע"ז סי' י"ז סעי' כ'). לפיכך, קבע הר"ן, כי ראובן רשאי לחזור בו מן הדברים שאמר מחוץ לבית הדין שאחי בעלה של האשה חי הוא, ומותר לו להעיד כעת, כי אחי בעלה של האלמנה שבק חיים לכל חי וממילא בית הדין יתיר לה להנשא.

לכאורה, לפי הכרעתו של הר"ן, כל עדות שנאמרה מחוץ לבית הדין, רשאי אדם לחזור בו ממנה, שהרי אין אדם מדקדק היטב בעדות מעין זו. אולם, ה"חזון איש" זצ"ל (אבה"ע"ז סי' כ"ט אות י"ג) מאיר את עינינו וקובע כי באופן סטטיסטי, במחצית מן המקרים בלבד רשאי אדם לחזור בו מעדותו הראשונה! זאת, משום שיש להבדיל בין אדם שבעדותו הראשונה גרם איסור ובעדותו השניה ביקש להתירו, לאדם אשר בעדותו הראשונה יצר היתר ובעדותו השניה ביקש לאוסרו. שכן, העד שביקש תחילה לאסור את האלמנה ולאחר מכן חזר בו, טען למעשה, כי לא דקדק בדבריו בעת שביקש לאוסרה. אולם, האם נוכל להאמין לעד שטוען כי בעדותו הראשונה, בה הוא ביקש להתירה בתחילה הוא לא דקדק היטב בדבריו? חלילה! הרי "אין אדם משים עצמו רשע" (לעיל כה/א), היינו, אין בית הדין רשאי להאמין לאדם המספר על עצמו שעבר עבירה, או שזלזל בחוקי התורה. לפיכך, אין לקבל את טענתו שלא דקדק היטב בדבריו בעת שאמר לבת ישראל שהיא מותרת להנשא, בעת שהיא היתה זקוקה לחליצה.

דף מח/ב וראוי לירושו היה

המשך מעמוד קודם
בביתנו היה סמור גדול ולידו תמצית תה. עניי בריסק אוספים היו לחם יבש, ובאים לביתנו לאכול את לחמם יחד עם התה שלנו. כשסיימו את ארוחתם היו נשכבים שם במיטות, ופזמונים רבות באהי הביתה ומצאתי את מיטתי תפוסה. מה עשיתי? קיבצתי לי מספר כסאות כדי לשון עליהם. אבל, הללו עוד באו בטעות, על כי לקחתי להם את כסאותיהם...

חתנו, הגרי"מ פיינשטיין שליט"א, הצביע על סוגייתו כמקור להנהגה זו: "מה מדבר מופקר לכל, אף ביתו של יואב מופקר לכל", פשוטו כמשמעו... ("באר מרים").

דף נ/א פנוי הא על הפנויה

מיהו פנוי

לכאורה, מאי נפקא מינה אם הלה היה נשוי או פנוי? (ענין תוס' ביבמות ס"א/ב ד"ה "פנוי").

מטו ביה מדרשא משמו של בעל ה"דרכי דוד": אין הכוונה כאן לאדם שאינו נשוי, אלא לדברי הרמב"ם (הל' איסורי ביאה פ' כ"ב הל' כ"א), שאין מחשבת עריות שורה אלא בלב הפנוי מן החכמה...

דף נ/א אמר לו נדב לאביהוא...

שתיקה כהודאה

בגמרתנו מסופר: "וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן. וכל ישראל אחריהן, אמר לו נדב לאביהוא אימתי ימותו שני זקנים הללו, ואני ואתה נהניג את הדור; אמר להן הקדוש ברוך הוא: הנראה מי קובר את מי".

לא נאמר בגמרא שאביהוא דיבר אף הוא. נדב הוא שאמר, ואף על פי כן נענשו שניהם, כי שתיקה - כהסכמה.

בכך, אומר החיד"א, מוסבר מדרש פליאה האומר, כי כשראה איוב את מיתת נדב ואביהוא אמר (איוב ל"א): "אף לזאת יחרד לבי".

שלושה היו באותה עצה של "הבה נתחכמה לו", אומרים חז"ל (סנהדרין ק"א). "בלעם שיעץ - נהרג, איוב ששתק - נידון בייסורים, ויתרו שברח - זכו בני בניו לישיב בלשכת הגזית".

איוב סבר, איוב כי בשתיקתו נפטר מן העונש. אולם כשראה את מות נדב ואביהוא, חרד הוא עד מאוד ... ("פתח עיניים" ועיי' "מראית העין").

"הרצחת וגם ירשת" - בן שרצח את אביו, האם יורשו?

הנביא מספר כי לאחר שאחאב מלך ישראל גרם לרציחתו של נבות, כדי להשתלט על כרמו, הוכיחו אליהו הנביא (מלכים א', כא/ט) "כה אמר ה' - הרצחת וגם ירשת?". לדעת רבי יהודה בסוגייתנו, אחאב היה בן דודו של נבות ונחשב כיוורשו הבלעדי, לאחר שהוא רצח גם את בניו של נבות! האמנם, "הרצחת וגם ירשת"? האם אכן רוצח אינו יורש את נכסי הנרצח כאשר הוא יורשו החוקי? שאלה זו נידונה בספרי הפוסקים.

הגאון רבי יהושע אהרנברג זצ"ל, אב"ד תל אביב, מציין בספרו שו"ת "דבר יהושע" (ח"א סי' ק'), כי במשפטי אומות העולם מקובל לשלול מרוצח את ירושת הנרצח. אמנם, אין בכתובים, במשנה, בתלמוד או בספרי הקדמונים הנחיה מפורשת כיצד יש לנהוג במקרה מחריד כגון זה, אך ניסוח מעניין שבו בחר הרמב"ם לכתוב הלכה מסויימת, גרר מחלוקת בין הפוסקים אודות דעתו בנושא זה, ומעניין לגלות, כי מסקנות אחדים מהם מאותו רמב"ם הפוכות לחלוטין!

כתב הרמב"ם (הל' ממרים פ"ז הל' י"ד), "בן סורר ומורה הרי הוא ככל הרוגי בית דין, שממונם ליורשיהן, שאף על פי שאביו גרם לו סקילה, הרי הוא יורש כל נכסיו". הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק, בעל ה"אור שמח" זצ"ל, ראה בדבריו של הרמב"ם הוראה, שאין לשלול מן ההורג את ירושת הנהרג, ואף מסוגייתנו הוא מביא הוכחה לכך, שהרי לדעת רבי יהודה אחאב נחשב כיוורשו של נבות, כמאמר הנביא "הרצחת וגם ירשת".

אולם, יש מהאחרונים שסוברים, כי אדרבה, הרמב"ם מבקש להשמיענו, כי דווקא אביו של בן סורר ומורה יורש את בנו, מאחר שהוא פעל לפי דין תורה. אולם, רוצח אינו יורש את הנרצח. ואילו אליהו הנביא, שאמר לאחאב "הרצחת וגם ירשת", היינו: כפי שנראה לעיני בני אדם שירשת את ממונו ביושר, אך באמת, לא היה ראוי אחאב לרשת ממון זה.

בעל ה"צפנת פענח" (ה'ה' מתנות עניים פ"ד סוף הל' י') מבאר, כי הלכה זו שרוצח אינו יורש את קורבנו, אינה דין תורה, כי אם קנס שהטילו על הרוצח.

דף מה/א בזיוני דאיניש עדיפא ליה טפי מניחא דגופיה

קברני חברא קדישא ששכחו להלביש תכריכים לשני מתים

מאורע עגום הובא לפני הגאון רבי גרשון אשכנזי ממיץ, בעל "עבודת הגרשוני" לפני כ-300 שנה. שני יהודים שנפטרו, האחד מהם ילד, הובאו לקבורה. אלא, שלאחר מכן התברר, כי אנשי ה'חברא קדישא' שכחו להלביש את הנפטרים בבגד אחד מתכריכיהם, ואנשי החברא קדישא התחבטו האם לפתוח את קבריהם כדי להלבישם כראוי.

קבר של קטן ניתן לפתוח, של גדול - אסור: הגאון הורה כי את קברו של הקטן יפתחו, אך לא את קברו של הגדול. פסק הלכה זה התבסס על דברי ה"כלבו" (הל' אבלות ק"ג) שכתב, כי מת שנקבר אין מפנים ממקום למקום, משום שהדבר גורם לו חרדה גדולה, כפי שהגמרא (חגיגה ד/ב) דורשת על דברי שמואל אל שאול שהעלהו באוב (שמואל א' כח/ט) "למה הרגזתני להעלות אתי", מאחר שהוא חשש שמא הוא נקרא שנית לעמוד בפני בית דין של מעלה, וכדברי ה"כלבו" גם נפסק להלכה (ו"י"ד סי' שס"ג בט"ז שם). כל זאת לגבי קברו של הגדול, אולם, את קברו של הקטן ניתן לפתוח, משום שבית דין של מעלה אינו דן את זה שנפטר לפני הגיעו לגיל עשרים (עיי' שבת פט"ב ובהגהות מהר"ץ חיות שם), וממילא לא תגרם לו חרדת הדין.

אחד מתלמידיו הגדולים שישבו לפניו באותה עת, היה הגאון רבי דוד אופנהיים, לימים רבה של פראג, אשר פרסם פסק הלכה זה של רבו בתשובתו לרבי יאיר חיים בכרך בעל ה"חוות יאיר" (נדפסה בסוף שו"ת "חוות יאיר"), תוך שהוא מצרף הערה מנומקת לפסק זה (עיי' מה שהוכיח מב"ב קנ"א), ולדעתו דברי ה"כלבו", שאין לפנות מת שנקבר, אמורים לגבי כל הנפטרים, הן הגדולים והן הקטנים סובלים מחרדת הדין.

אלא, שאנו מוצאים נידון מעניין, אם המת סובל יותר כאשר נגרם לו בזיון, או כאשר הוא מצטער מחמת חרדת הדין. מסוגייתנו הוכיח בעל ה"חכם צבי" (סי' מ"ז) כי בזיוי המת גורם לו צער גדול יותר מזה של חרדת הדין. זאת, על פי דעת חכמים בגמרתנו שאדם מעדיף לההרג במיתה מכובדת אף שהיא איטית, ולא במיתה בזויה אף שהיא מהירה יותר.

אולם, בעל ה"שבות יעקב" (ח"ב סי' ק"ג) מעיר על דבריו של ה"חכם צבי" בחילוק מעניין. לדבריו, אמנם מבואר בסוגייתנו שהבזיון קשה מן הצער, אך כל האמור הוא בעולם השקר, שבו הצער הרגעי קל מן הבזיון המתמשך לתקופה ארוכה, וילווה את זרעו אחריו. אך לאחר המוות, בעולם האמת, וודאי שצער חרדת הדין חמור בעיני הנפטר יותר מכל ניזול אפשרי - **ח ר ד ת ה ד י נ** !!! היש דבר מפחיד מזה? [עיי' שכתב שחרדת הדין שבה עוסק ה"עבודת הגרשוני" הינה כאשר מפנים מת מקברו.

לעומת זאת, פתיחת הקבר בלבד אין בה חרדת הדין, כי אם ניזול בלבד].

דף מט/א היה לך להצילו באחד מאבריו

עונג שבת

פרשת חיי שרה

"נתתי כסף השדה קח ממני" (כ"ג)
♦ **אשה שהתקדשה בדג חסר קשקשים**

"לקבור את מתו" (כ"ח)

♦ **למי שייכת חברון**

"ויברך הגמלים" (כ"ד/א)

♦ **טיפוס על פיגומים גבוהים**

"לגמליך אשאב עד עם כלו לשתות" (כ"ד/ב)

♦ **דינו של קמה שנברו בו עכברים**

"ויגוע וימת" (כ"ה/ח)

♦ **השתלל לב**

"נתן אברהם מתנתו" (כ"ה/ו)

♦ **ההשתדלות המוטלת על האב להשיא את בתו**

♦ **העברת הירושה לבן מאומץ**

על נושאים אלו ועוד רבים אחרים תוכל לקרוא

בספרי "מאורות הדף היומי"

ד' חלקים עם מפתחות לפרשת השבוע

ניתן להשיג בחנויות הספרים

להזמנות חייג:

03-61-60-657

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471

טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף

היומי" בעברית או באנגלית

בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57

בדואר אלקטרוני: נא לפנות

dafyomi@hadaf-hayomi.com

פקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

האם יש חובה להכנע לגחמותיו של רוצח במקום להורגו

הבה נפתח לרגע את דלתות ישיבת פונובז' שבבני ברק ואת דלתות ישיבת קול תורה שבירושלים ונתבשר מניחות תורתם של הגאונים רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל, ראש ישיבת פונובז', ורבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, ראש ישיבת קול תורה, על דברי סוגייתנו.

יום אחד ישב שמעון בביתו והסב לארוחת הצהרים. לפתע נפרצה דלת הבית. על המפתח עמד ראובן, עיניו בוערות, סכין גדולה בידיו ואמר: "ידידי שמעון, באתי להרוג אותך! אולם, מחמת חיבתי אליך אציב בפניך אפשרות להמלט ממר גורלך - ברגע זה, חדל מאכילת ארוחת הצהרים! אם תעשה כן, אניח לך". שמעון המבוהל, הניח את ידו על קת אקדחו מתוך מחשבה לחסל בירייה אחת את ה"רודף" שניצב מולו, אך הוא נזכר בכלל המפורסם הנאמר בסוגייתנו, כי אין להרוג את הרודף אם ניתן למנוע ממנו לבצע את זממו על ידי פגיעה באחד מאבריו. לכאורה, חשב לעצמו שמעון, על פי אותו הגיון, עלי להשמע להוראתו של ראובן ולחדול מאכילתי, ובכך להציל אותו ממיתה, שהרי זו משמעתו המפורשת של כלל זה, שיש להציל את הרודף כאשר הדבר ניתן, הלא כן! לא! מדוע?

ראשי הישיבות מבארים, כי כאשר התורה קבעה שיש לנסות להציל את הרודף ממיתה, היא לא נתנה בכך כל היתר לניצול מחפיר של המאויים ברצח על ידי הרוצח, אלא הורתה, כי **במסגרת הפעולות להצלת המאויים ברצח יש לצמצם את הפגיעה ברצח עד למינימום האפשרי**. וכשם שכל בר דעת מבין שהעומד במסלולו של הרודף כדי להורגו, אינו חייב תחילה לשלוף מכיסו צ'ק בסך של מיליון דולר כדי לנסות לשחדו לוותר על הרדיפה ועל ידי כך למנוע את הריגתו של הרודף, כך גם, אין שמעון צריך להכנע לגחמותיו של ראובן, כדי להציל את ראובן ממיתה. האם קבענו בשורות אלו, כי שמעון רשאי להרוג את ראובן משום שהלה כופהו להפסיק את ארוחתו? חלילה! שמעון רשאי להורגו משום שהלה מאיים לרוצחו נפש. אלא, שאין שמעון חייב להשתמש בדרך המילוט המוזרה שראובן הציב בפניו, ולפיכך, רשאי הוא להרוג את הרוצח. (עיי' "זכרון שמואל" סי' פ"ג, "מנחת שלמה" ח"א סי' פ"ג, ועיי'ש בראיות שהביאו לביסוס דבריהם).

[הגרש"ז אויערבאך זצ"ל מספר, כי הרצה את הדברים בפני תלמיד חכם אחד, אשר השיב לו, כי אם נרחיק לכת עם הנחה זו, נמצא את עצמנו עומדים בפני מצב, בו ניתן להציל רוצח באחד מאבריו, אך אין חובה לעשות כן! הא כיצד? נניח שראובן מציב את דרך המילוט הבאה בפני שמעון: "גדע את זרועי ואניח לך!". לכאורה, על שמעון להענות לבקשתו, האם אין זה פירושם של המילים "ניתן להצילו באחד מאבריו"? הרי במקום להורגו נפש, ייפגע אחד מאברי הרוצח ובכך הוא יחדל להיות "רודף". אולם, לאור האמור, שהכלל "ניתן להצילו באחד מאבריו" נאמר במסגרת הפעולות להצלת המאויים ברצח בלבד, ועל המאויים ברצח אין כל חובה להכנע לדרישות הרוצח, רשאי שמעון להרוג את ראובן! לפנינו, אם כן, מקרה של "רודף" שניתן להצילו באחד מאבריו, אך אין חובה לעשות כן! האומנם? הגרש"ז זצ"ל מותיר את הדברים בצריך עיון].

נקודות הפצה בחו"ל
אנגליה לונדון: יחזקאל אברט 08700-416000 (0) 44+
מנצ'סטר: שמואל קאהן 07976402928
בלגיה: הר"ר יעקב סנדורביץ 0475-263759
צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301
ארה"ב ניו ג'רסי: משפ' פרי 201-871-5850
לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880
מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160
ברזיל: הר"ר יהושע פסטרנק 011-30513955
שווייץ: הר"ר רפאל מוסבכר 014620030
בארצות הברית ניתן לקבל את הגליון
"מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית
מידי שבוע בדואר לפרטים בטל. 718-253-6218

"מאורות הדף היומי"
בית המדרש למגיד שיעור דף היומי, סוכטשוב
בשורה לתושבי לונדון
הננו שמחים להודיע
כי זכינו ב"ה לייסד שיעור **בדף היומי** בשפה האנגלית בבית המדרש **"בית ישראל"** בראשותו של הדיין **הרה"ג חנוך ארנטרובי שליט"א** 34, Shirhall park, Hendon LONDON NW4.
בימים: א' - 7.10am
ב' - 6.20am
מוצט"ק - שעה ורבע אחר יציאת השבת
השיעור ימסר ע"י **הרב ישראל ברונר שליט"א** הציבור מוזמן
כמו כן מתכוונים לייסד שיעור חדש בדף היומי בשפה העברית. כל המעוניין להצטרף לשיעורים באנגלית, אידיש ועברית **יפנה בבקשה** **טל: 08700416000 (0) 44+**

לעילוי נשמת הר"ר ראובן גומבו ז"ל
ב"ר צבי ז"ל וזוג' מרת פראדל גיטל ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
הר"ר מאיר וסרצוג ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע כי חשו תשל"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

הוצנח ע"י הגר"ח קנייבסקי שליט"א
הוצנח ע"י הגר"ש וואזנר שליט"א
הוצנח ע"י האדמו"ר מנדבורנה שליט"א
הוצנח ע"י הגרא"ל שטיינמן שליט"א

דף חשלך בגמרא!!

עשה למען יקיריך ז"ל והנצח זכרם הטוב לברכה בש"ס מאורות, לצד נשמותיהם של גדולי ישראל זצ"ל ותמיד תמיד, כשיגיעו בשיעורי הדף היומי, לדף הרשום על שם יקיריך, יעלה לימוד התורה בציבור לזכות הנשמות היקרות, להמציא להן מנוחה נכונה עד ביאת הגואל.

בהמלצת מאורי הדור שליט"א: "... ויש להם חן וקניין אשור וקניין גבול וסגולה גדולה - אה"מ, פרנסה, וזניח".

הזדמנות נדירה וזכות גדולה

03-6160657, 03-6164725 פניות והזמנות בפקס. **03-5780243** אירופה טל. 07966294719 פקס. 02087318053 ארה"ב טל. 7182536218 פקס. 7182532529